

0 (551)

J. W. GOETHE

UCENJE O
BOJAMA

BIBLIOTEKA WALDORFSKA PEDAGOGIJA

J. W. Goethe

UČENJE O BOJAMA

ŠESTI ODJEL

Osjetilno moralno djelovanje boja

S njemačkog prevela
DARKO VLAŠIĆ

Društvo za waldorfsku pedagogiju Hrvatske

Zagreb, 1995.

Šesti odjel

OSJETILNO-MORALNO DJELOVANJE BOJE (Djelovanje boje na osjetila i ponašanje)

Napomena

Sljedeći tekst predstavlja "Estetiku boja" koja po finoći promatranja i izvođenju nema premca u čitavoj literaturi o estetici.

PREDGOVOR

Umjetnost nam otvara vrata u svijet koji nas okružuje, te u unutrašnjost duše i njene duboke moralne zakone, koji se kroz nju objavljuju.

Sa svojim izražajnim oblicima: bojom, snagom riječi, pokretom, tonom, otvara se prostor za razumijevanje čovjeka i svijeta oko njega.

Boju možemo doživljavati na najneposredniji način, ona je most između svijeta čovjeka i svijeta prirode.

Zakovitosti duševnog života su i zakovitosti boje i kreću se između svijetla i tame, radosti i

tuge, između visina i dubina, skupljanja i širenja, objavljujući se u disanju između tih polarnosti.

Svijet boja je neposredan izraz duše svijeta. Boje su prepoznatljivi govor duše i svaka pojedina boja govori svojim bićem. One nose život i smrt, sjaj i sjenu, mir i pokret, objavljujući i sklad i nesklad.

Jednom, u djetinjstvu čovječanstva, kao djeca, bili smo "jedno s bojom". Kako u našem vremenu razumjeti neposredno biće boja i njegov govor? Tim putem krenuo je i Johann Wolfgang von Goethe, uzimajući ljudsku dušu kao ključ za razumijevanje boja. Tako u svojim djelima ukazuju na put duševnih zakonitosti boja: Goethe u "Znanost o bojama", Kandinsky u "O duhovnom u umjetnosti" i Rudolf Steiner u "Biće boja". S bojom neposredno živimo i ona na nas djeluje poput nesvjesne hrane. Drukčije će i ona na nas djelovati ako je nastojimo razumjeti svjesnijim promatranjem njenog procesa, praćenjem njezine preobrazbe.

Darko Bubanko i Mira Kliček

758.

Kako boja zauzima vrlo važno mjesto u redu praiskonskih prirodnih pojava, ispunjavajući njoj namijenjen jednostavni krug odlučnom raznolikošću, nećemo se čuditi kad saznamo kako ima značajno djelovanje na osjetilo oka kome je prvenstveno namijenjena, a njegovim posredovanjem na čud, svojim najopćenitijim osnovnim pojavljivanjem, bez obzira na svojstvo ili oblik nekog materijala, na čijoj je površini zamjećujemo.

To djelovanje je osebujno, a u sastavima boja dijelom skladno, dijelom svojstveno, često također neskladno, ali uvijek odlučujuće neposredno se nadovezujući na moralno.

Stoga se boja, gledana kao element umjetnosti, može koristiti u najviše estetske svrhe.

759.

Boja općenito izaziva u ljudima veliku radost. Oko je treba kao što treba i svjetlo. Sjetimo se osvježnja, kada sunce obasja u turobnom danu samo djelić okoline čije boje čini vidljivim.

Može biti da se i obojenim draguljima pripisuju iscjeljujuće snage, radi dubokog osjećaja neizrecive ugone koje nastaje prilikom njihovog promatranja.

760.

Boje koje zamjećujemo na tijelima nisu oku nešto potpuno strano, što bi se u njega utisnulo tek tim osjetom.

Ne, taj organ je uvijek u stanju sam prizvati boje i uživati u ugodnom osjetu unošenja nečega izvana, srodnog njegovoj vlastitoj prirodi, kada je značajno utvrđena njegova usmjerenost u određenom pravcu.

761.

Prema ideji protuslovlja kod pojava, iz stečenih znanja o njihovim posebnim osobinama, možemo zaključiti kako su pojedini utisci o bojama nepromjenljivi, te djeluju specifično i zaista moraju izazvati specifična stanja u živom organizmu.

762.

Isto tako i u ćudi. Iskustvo nas uči kako pojedine boje stvaraju posebna raspoloženja ćudi.

Jedan duhoviti Francuz priča: "On tvrdi kako se ton razgovora s gospođom promijenio, od kada je ona promijenila boju pokućstva svoje sobe od plave u karmin crvenu."

763.

Kako bi se potpuno osjetila ova pojedina značajna djelovanja, oko se mora potpuno okružiti

s jednom bojom, npr. naći se u jednobojnoj sobi, gledati kroz jednobojno staklo.

Tada se čovjek poistovjećuje s bojom; ona ugada sa sobom jedinstveno oko i duh.

764.

Boje na plus strani jesu: žuta, crvenožuta (narančasta), žutocrvena (minij, cinober).

One djeluju pobuđujuće, živahno i s težnjom.

Napomena

Boje, koje prema Goetheu pripadaju plus strani označavaju se inače toplim, dok se hladnim označavaju boje minus strane: zelena, plava i ljubičasta.

ŽUTO

765.

Prva boja do svjetlosti. Nastaje njegovim najblažim suzdržavanjem, bilo zamagljenim sredstvom ili laganim odbljescima od bijelih površina.

Kod pokusa s prizmom, širi se sama po svjetlom prostoru, i dok još oba pola stoje odvojeno, može se vidjeti u najljepšoj čistoći, prije nego se pomiješa s plavom u zelenu.

Kako se kemijsko žuto razvija na bijelom i

preko bijelog, opširno je opisano na odgovarajućem mjestu.

766.

U svojoj najvećoj čistoći žuto nosi uvijek prirodu svjetla u sebi, posjedujući vedru, živahnu i blago nadražujuću osobinu.

767.

Na tom stupnju ugodno je kao okolina, bilo da se radi o haljini, zastoru ili tapeti.

U svom potpuno čistom stanju zlato nam daje, posebno kada mu se pridruži i sjaj, jedan novi i izraziti pojam ove boje, isto kao i jako žuto, kada se pojavljuje na sjajnoj svili, npr. atlasu, djelujući raskošno i plemenito.

768.

Prema iskustvu, žuto daje potpuno topao i ugodan utisak, stoga i u slikarstvu dolazi na osvijetljenoj i djelatnoj strani.

769.

Taj se zatopljujući učinak može najživlje primijetiti kada se, naročito u sivim zimskim danima, kroz žuto staklo promatra krajolik. Oko se razveseli, srce otvori, a ćud razvedri, kao da nas je zapuhнула neposredna toplina.

770.

Kako ta boja ima nešto ugodno i razveseljavajuće u svojoj čistoći i svjetlom stanju, a u svojoj punoj snazi nešto vedro i plemenito, tako je s druge strane izrazito osjetljiva i vrlo neugodno djeluje kada se zaprlja ili djelomično povuče u minus.

Zato boja sumpora koja ide prema zelenom, ima nešto neugodno.

771.

Kada se žutoj boji daje nečista ili neplemenita površina kao prosta krpa, filc ili slično, zbog čega ne može zasjati punom snagom, tada nastaje takvo neugodno djelovanje.

Malim ili neprimjetnim pokretom mijenja se lijep utisak vatre ili zlata u dojam blata, a boja časti i ugone pretvara se u boju sramote, odbojnosti i neugode.

Odatle možda imamo žute klobuke onih koji su pali pod stečaj, te žute pruge na židovskim kaputima; a takozvana boja prevarenog muža je u stvari samo prljavo žuto.

CRVENOŽUTO

772.

Kako se u mirovanju ne da promatrati ni jedna boja, tako se i žuto vrlo lako zgušnjavanjem i zatamnivanjem može pojačati i podići do crvenkastog.

Boja raste u snazi i pojavljuje se moćnije i veličanstvenije kao crvenožuto.

773.

Sve što smo rekli o žutom vrijedi i ovdje, ali samo još na višem stupnju.

Crvenožuto daje u stvari oku osjećaj topline i miline, ako predstavlja jači žar ili blagi odsjaj zalazećeg sunca. Stoga je kao okolina ugodno, a na odjeći djeluje u većoj ili manjoj mjeri razveseljavajuće ili veličanstveno.

Mala primjesa crvenog daje žutom odmah drugi izgled, i dok se Englezi i Nijemci još zadovoljavaju blijedožutom, svjetlom bojom kože, dotle Francuz, kao što je već primjetio otac Castel, voli žuto ojačano crvenim, jer ga i inače kod boja sve veseli što se nalazi na aktivnoj strani.

ŽUTOCRVENO

774.

Dok čisto žuto vrlo lako prelazi u crvenožuto, dotle se pojačavanje crvenožutog u žutocrveno ne da zadržati.

Ugodni, vedri osjećaj koji nam još pruža crvenožuto, sada se pojačava kod jakog žutocrvenog u nepodnošljivo, nasilno.

775.

Aktivna strana ima ovdje najviše snage i nije čudo što se odlučni, zdravi i sirovi ljudi naročito razvesele toj boji. Sklonost toj boji se primjećuje kod svih divljih naroda. A kada djeca, prepuštena sama sebi, počinju koristiti boje, ne štede na cinoberu i miniju.

Napomena

Crvena je prva boja koju dijete nauči raspoznavati, plava je zadnja.

776.

Ako netremice pogledamo potpuno žutocrvenu površinu, čini nam se kao da nam njena boja zaista probada oči.

Ona u nama izaziva nevjerojatan potres,

zadržavajući ovo djelovanje i kod priličnog stupnja tamnoće.

Pojava žutocrvene krpe uznemiruje i razbješnjava životinje. Poznao sam obrazovane ljude kojima je za siva dana bilo nepodnošljivo nekoga sresti u odjeći skrletno crvene boje.

777.

Boje na minus strani su plava, crvenoplava i plavocrvena. One stvaraju osjet nemira, mekoće i čežnje.

PLAVO

778.

Isto kao što žuto uvijek sa sobom nosi svjetlo, za plavo se može reći da sa sobom uvijek nosi nešto tamno.

779.

Na oko ta boja djeluje na poseban i skoro neizreciv način. Kao boja, ona je energija; stoji na negativnoj strani i u svojoj najvećoj čistoći istovremeno je podražavajuće "ništa".

Ima nešto protuslovno u pogledu na tu boju: i podražaj i mir.

780.

Visoko nebo ili daleka brda vidimo kao plave; gledajući plavu površinu, čini nam se kao da ona pred nama uzmiče.

781.

Kao što ugodni predmet rado progonimo kada pred nama bježi, isto tako rado pogledamo plavo, ali ne zato što nam se nameće, već što nas privlači.

782.

Plavo nam daje osjećaj hladnoće, podsjećajući nas također na sjenu. Kako se izvodi iz crnog, poznato nam je.

783.

Sobe tapetirane samo plavim, izgledaju nekako prostrano, ali zapravo prazno i hladno.

784.

Plavo staklo pokazuje predmete u žalosnom svjetlu.

785.

Nije neugodno kada kod plavog u izvjesnoj mjeri sudjeluje plus. Tako je daleko ljupkija boja morsko zeleno.

CRVENOPLAVO

786.

Kao što vrlo brzo nalazimo žuto u pojačavanju, tako i kod plavog primjećujemo istu osobinu.

787.

Iako se plavo nalazi na pasivnoj strani, ono se vrlo blago pojačava u crveno, dobijajući time nešto djelatno.

Njegov podražaj je potpuno druge vrste nego kod crvenožutog. Ono toliko ne oživljuje, koliko čini nemirnim.

788.

Kako je samo po sebi pojačavanje nezadrživo, i s ovom se bojom želi ići stalno naprijed, ali ne ići djelatno naprijed kao kod crvenožutog, već naći neku točku gdje bi se moglo otpočiniti.

789.

Kao vrlo razrijeđenu, tu boju poznajemo pod nazivom lila; ali i takva ima u sebi nešto živahno bez veselja.

PLAVOCRVENO

790.

Taj nemir raste daljnjim pojačavanjem, te se može ustvrditi kako bi nazočnost tapeta u čistoj zasićenoj plavocrvenoj boji morala biti nepodnošljiva.

Stoga se kod haljina, traka ili ostalih ukrasa koristi u vrlo razrijeđenom i svjetlom obliku, jer njena opisana priroda izaziva poseban nadražaj.

791.

Kako se visoko duhovništvo opredjelilo za tu nemirnu boju, može se reći da ona na nemirnoj ljestvici stalno prodirućeg pojačavanja nezadrživo stremlje prema kardinalskom grimizu.

CRVENO

792.

Kod ovog naziva treba udaljiti sve što kod crvenog može dati neki utisak žutog ili plavog. Zamislimo nešto posve čisto crveno - potpuno isušeni karmin na bijeloj porculanskoj šalici. Radi njenog visokog dostojanstva ponekad smo ovu boju nazivali grimiznom, iako nam je poznato kako se u staro doba grimiz priklanjao više plavoj strani.

793.

Tko zna za prizmatsko nastajanje grimiza, neće smatrati protuslovnom tvrdnju kako ova boja sadrži sve ostale boje, dijelom u zbilji, a dijelom u mogućnosti.

794.

Promatrajući pojačavanje žutog i plavog prema crvenom, imamo osjećaj kako kod nas nastaje zbiljsko umirenje koje možemo nazvati idealnim zadovoljenjem, samo nakon ujedinjenja stremećih polova. I tako nastaje kod fizičkog fenomena, najviša od svih pojava boja, približavanjem dvaju suprostavljenih krajeva koji su se potpuno sami pripremili za ujedinjenje.

795.

Nasuprot tome, ona nam se u pigmentu pojavljuje završeno, i to kao najsavršenije crveno u Cochenillu čiji materijal kemijskom obradom vodi čas u plus a čas u minus, dok u najboljem karminu predstavlja u svakom slučaju potpunu ravnotežu.

796.

Djelovanje te boje je jedinstveno kao i njena priroda. Ona daje utisak ozbiljnosti i dostojanstva, kao i milosti te ljupkosti.

Prvo se iskazuje u tamnom zgusnutom, a drugo u svjetlom razrijeđenom stanju.

I tako se dostojanstvo starosti i ljupkosti mladosti mogu odijevati istom bojom.

797.

Povijest nam ponešto priča o ljubomori vladara na grimiz. Okolina u toj boji je uvijek ozbiljna i raskošna.

798.

Grimizno staklo pokazuje dobro osvijetljeni krajolik u strašnom svjetlu. Takav bi ton boje morao biti rasprostranjen nad zemljom i nebom na Sudnji dan.

799.

Kako i Kermes i Cochenille, s kojima se bojadisaonice osobito služe kod izrade ove boje, nagingu manje više i plusu i minusu, a to se isto postiže i obradom s kiselinama i lužinama, može se primijetiti kako se Francuzi drže kod njene djelatne strane, kao što to pokazuje njihov skrlet koji vuče na žuto, dok Talijani ustrajavaju na njenoj pasivnoj strani, pa njihov skrlet sadrži kaznu plavog.

800.

Sličnom lužnatom obradom nastaje karmazin, boja, koja mora biti Francuzima izrazito mrška jer imaju izraze "glup kao karmin crveno, opak kao karmin crveno", koji označuju vrhunac neukusa i zla.

ZELENO

801.

Kada žuto i plavo, koje smatramo prvim i najjednostavnijim bojama, odmah pomiješamo nakon pojave na njihovom prvom stupnju djelovanja, nastaje ona boja koju nazivamo zeleno.

802.

Naše oko nalazi u njoj stvarno zadovoljenje. Ako je mješavina obje temeljne boje točno u ravnoteži, tako da ni jedna od njih ne prevladava, tada oko i ćud počivaju na ovoj mješavini kao na nečem izvornom. Niti se želi, niti može dalje.

Radi toga se za sobe u kojima se stalno boravi, najčešće biraju tapete u zelenoj boji.

Napomena

Zeleno je izjednačenje toplih i hladnih boja. Niti se oko osjeća žustro kao kod žutog, niti čeznutljivo kao kod plavog, već miruje u punom zadovoljenju.

CJELOKUPNOST I SKLAD

803.

Našim predavanjem pokazali smo do sada kako oko može biti prinuđeno da se poistovjeti, makar i na jedan trenutak s bilo kojom bojom.

804.

Jer, ako se mi vidimo okruženi jednom bojom koja u našem oku pobuđuje osjet njene osobine, prisiljavajući nas svojom nazočnošću da s njom ustrajemo u istovjetnom stanju, oko u takvom stanju nerado boravi jer je ono prisilno.

Napomena

“Životno” je cjelokupnost, koja se želi iživjeti na sve strane. Ako dakle jedna njegova strana istupi na površinu jednostrano, to i njegova suprotna strana također teži doći do izražaja. Samo na istovremenom djelovanju obiju strana počiva sama sebi dovoljna i jedinstvena djelatnost.

805.

Kod zora jedne boje leži u prirodi oka njegovo istovremeno nesvjesno, koliko i nužno

djelovanje na dovođenju pojave druge boje, koja se zamijećenom čini cjelokupnost čitavog kruga boje. Zato svaka pojedinačna boja pobuđuje, putem specifičnog osjeta u oku, težnju za općim.

806.

Kako bi se ta cjelokupnost zamijetila i time postiglo zadovoljenje, traži se pored svakog obojenog prostora bezbojan prostor, na kojem bi se onda izazvala zahtjevana boja.

807.

Dakle, tu leži temeljni zakon svakog sklada boja, o čemu se svatko može uvjeriti vlastitim iskustvom ukoliko se točno upozna s pokusima koji su izvedeni u odjelu psiholoških boja.

808.

Podnese li se izvana oku cjelokupnost boja kao objekt, on djeluje na oko ugodno jer mu zbir njegovih vlastitih djelatnosti kao zbilja ide u susret.

Neka bude prvo riječ o tim skladnim sastavima.

809.

Kako bi se o tome najlakše podučili, zamislimo pokretni promjer u datom krugu boja koji se po

njemu može voditi svuda uokolo. Njegova oba kraja redom će označavati tražene boje, koje se konačno mogu onda svesti na tri jednostavne suprotnosti.

Napomena

Ono što je rečeno u tekstu, ova slika treba učiniti očiglednim.

Boje povezane crtama (promjerima), međusobno traže i daju skladnu cjelinu.

810.

Žuto traži crvenoplavo,
plavo traži crvenožuto,
grimizno traži zeleno
i obratno.

811.

Kao što pretpostavljena kazaljka pomiče od sredine prirodno poredane boje, tako ona s drugim svojim krakom dalje pomiče suprostavljenu nijansu (prijelaz), te se takvom pripremom bez poteškoća može svakoj traženoj boji označiti odgovarajuća suprostavljena boja.

Ne bi bilo loše stvoriti takav krug boja, koji ne bi bio složen poput navedenog, već bi pokazivao stalni napredak boja i njihovih prijelaza (nijansi).

Ovdje smo došli na vrlo važno mjesto, koje zaslužuje svu našu pozornost.

812.

Kada bi prilikom promatranja pojedinih boja prethodno bili na neki način bolesno nadraženi, na neki način otrgnuti k pojedinačnim osjetima, čas se osjećajući živahni i uzneseni, čas meki i čeznutljivi, čas uzgidnuti prema plemenitom, čas dolje povučeni prema prostom, tada nas prirodna potreba za cjelokupnošću, svojstvena našem oku, izbavlja iz tog ograničenja; organ oka se oslobađa u umirujućoj cjelokupnosti, ostvarujući suprotnost nametnutoj pojedinačnosti.

813.

Koliko god bile u stvari jednostavne skladne

suprotnosti koje su nam u uskom krugu date, toliko je važan mig prirode s kojim nas ona svojom cjelokupnošću uzdiže do slobode, gdje smo ovaj put radi estetske uporabe primili neposredno jednu prirodnu pojavu.

814.

Ukoliko dakle možemo reći kako je dati krug boja već sam po sebi jedan ugodan osjet, utoliko je ovdje mjesto razmišljanju kako je do sada duga krivo uzimana kao primjer cjelokupnosti boja; jer joj nedostaje najvažnija boja, čisto crveno - grimiz, budući se kod ove pojave, jednako kao i kod dobijanja slike boja putem prizme, žutocrveno i plavocrveno međusobno ne mogu dosegnuti.

815.

U prirodi nemamo nijednu opću pojavu gdje bi cjelokupnost boja došla potpuno do izražaja. To je u punoj svojoj ljepoti moguće postići pokusima. Kako se puna pojava boja slaže u krugu shvatit ćemo najbolje putem pigmenata na papiru, dok zahvaljujući prirodnoj nadarenosti i nakon određenog iskustva i vježbe, ne budemo konačno prožeti idejom ovog sklada u potpunosti, istovremeno je osjećajući i u svom duhu.

SVOJSTVENI SASTAVI

816.

Osim ovih čisto skladnih sastava koji iskaču iz samih sebe i sa sobom nose uvijek cjelokupnost, ima još drugih koji nastaju samovoljom i koje možemo najlakše odrediti time što se u našem krugu boja ne pronalaze po promjerima, već tetivama, na način preskakanja srednje boje.

Napomena

Napomenuti sastavi u tekstu su prema datoj slici:

- žuto - plavo
- žuto - grimiz
- zeleno - crvenoplavo
- zeleno - crvenožuto
- plavo - grimiz
- crvenoplavo - crvenožuto.

817.

Ove sastave nazivamo svojstvenim jer svi imaju nešto značajno što nam se nameće s određenim izrazom, ali nas ne umiruje jer svaki dio svojstvenog sastava nastaje samo tako što strši iz cjeline, imajući s njom odnos bez razrješenja.

Napomena

Svojstveno se upravo sastoji u tome što bilo koja pojedinačnost istupa iz cjeline, čime predmetu na kojem nastupa posuđuje svoj osobit žig.

U svojstvenom leži nešto po čemu se neko biće razlikuje od njemu pripadajućeg, srodnog bića; moglo bi se reći: u svojstvenom se utiskuje svojeglavost jednog bića, pod okolnostima gdje se nešto posebno želi za samog sebe.

818.

Kako već znamo boje u njihovom nastajanju i njihove skladne odnose, može se očekivati kako će i svojstva samovoljnih sastava imati najrazličitija značenja.

Proći ćemo ih pojedinačno.

ŽUTO I PLAVO

819.

Među takvim sastavima on je najjednostavniji. Može se reći da premalo sadrži; jer kako mu nedostaje bilo kakav trag crvenog, previše gubi od cjelokupnosti. U tom smislu je ovaj sastav siromašan, a kako su mu oba pola na najnižem stupnju, možemo ga nazvati prostim. Ipak ima prednost što se prije svega temelji na zelenom, imajući dakle stvarno zadovoljenje.

ŽUTO I GRIMIZ

820.

Ima nešto jednostrano, ali vedro i raskošno.

Oba se kraja djelatne strane vide jedan uz drugi bez izražavanja stalnog bivanja.

Kako se od miješanja njihovih pigmenata može očekivati žutocrveno, ta mješavina u određenoj mjeri zamjenjuje ove boje.

PLAVO I GRIMIZ

821.

Oba kraja pasivne strane, s prevagom gornjeg kraja nad aktivnim.

Kako miješanjem obiju boja nastaje plavocrveno, i učinak ovog sastava će se približiti toj boji.

ŽUTOCRVENO I PLAVOCRVENO

822.

Uzdignuti krajevi obiju strana imaju nešto pobuđujuće, uzvišeno. Oni nam daju predslutnju grimiza, koji kod fizikalnih pokusa nastaje njihovim sjedinjenjem.

823.

Kod ova četiri sastava je zajedničko, što pomiješani daju međutonove u našem krugu boja, kao što već to i čine kada se sastav sastoji iz malih dijelova i promatra iz daljine.

Površina s uskim plavim i žutim prugama iz određene udaljenosti izgleda zeleno.

824.

Ako oko vidi jedno pored drugog plavo i žuto, ono se uzalud tada napreže htijući stalno dobiti zeleno, radi čega nema mira niti u pojedinačnom, a niti može osjećaj cjelokupnosti izazvati u tom sastavu.

825.

Vidi se, dakle, da nismo krivo ove sastave nazvali svojstvenim, a tako se i svojstva svakog od ovih sastava moraju odnositi prema svojstvima pojedinačnih boja, koje te sastave i čine.

SASTAVI BEZ SVOJSTAVA

826.

Sada se obraćamo zadnjoj vrsti sastava, koji se mogu lako izvesti iz kruga. Naime, to su oni koji su nagovješteni od manjih tetiva, kada se ne preskaču čitave srednje boje, već se samo prelazi iz jedne boje u drugu.

Napomena

Pogledamo li sliku uz 816., iz nje odmah proizlaze ovdje pripadajući sastavi:

žuto - crvenožuto

crvenožuto - grimiz

grimiz - crvenoplavo

crvenoplavo - plavo

plavo - zeleno

zeleno - žuto.

827.

Za ove sastave možemo reći da su bez svojstava jer boje u njima leže jedna drugoj preblizu, a da bi ostavile značajniji dojam.

No većina ih još uvijek zadržava određeno pravo nagovještaja jednog napredovanja, koje se jedva može osjetiti.

828.

Tako žuto i žutocrveno, žutocrveno i grimiz, plavo i plavocrveno te plavocrveno i grimiz izražavaju sljedeći stupanj pojačavanja i njegov vrhunac, pa u određenim količinskim odnosima mogu imati dobro djelovanje.

829.

Žuto i zeleno imaju uvijek nešto prosto - vedro, dok plavo i zeleno imaju uvijek nešto prosto - odbojno, radi čega su naši dobri predci ovaj zadnji sastav nazvali bojom za ludake.

Napomena

Na to se odnosi poslovice: Svim ludama sjajno stoji plavo i zeleno.

ODNOS SASTAVA PREMA SVJETLU I TAMI

830.

Sastavi se mogu jako obogatiti s tim što su obje boje iz sastava svijetle ili tamne, ili jedna svijetla, a druga tamna, ali ono što općenito vrijedi mora vrijediti i u svakom posebnom slučaju. Od beskonačnih različitosti koje tom prilikom nastaju, spomenuti ćemo samo neke.

831.

Aktivna strana spojena s crnim dobija, a pasivna gubi na energiji.

Aktivna strana spojena s bijelim i svjetlim gubi na snazi, a pasivna dobija na vedrini.

Grimiz i zeleno sa crnim izgledaju tamno i tmurno, dok s bijelim djeluju veselo.

832.

Ovome treba još dodati kako se sve boje, više ili manje, mogu zaprljati, bivajući do određenog stupnja neprepoznaljive, miješajući se dijelom međusobno, a dijelom s čistim bojama. Pri tome dolazi kod pomiješanih boja do beskonačnog variranja međusobnih odnosa, pri čemu sve ono što je rečeno za čiste boje vrijedi i ovdje.

Izvornik: Goethe, Johann Wolfgang von
Farbenlehre, mit Einl. u. Kommentaren von Rudolf
Steiner Hrsg. von Gertrud u. Gerhard Ott

Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 4. Auflage
1988

Primjedbe prevoditelja

1. Abstufung, f - nijansa boje, prijelaz iz jedne boje u drugu. 811.
2. Ahndung, f - osveta, kazna. Ako čisto crveno nečim uprljamo, u ovom slučaju s plavim, ono je time povučeno dolje, kažnjeno, pa je zato tako i prevedeno. 799.
3. Aktive, Beleuchtete, Plus, Tätige, Wirksame Seite - aktivna, osvijetljena, plus, djelatna, djelatna (učinkovita) strana
Plus, Warmfarbig, Warme Farben - plus, toplobojan, tople boje
Minus, Negative, Passive Seite - minus, negativna, pasivna strana
Minus, Kaltfarbig, Kalte Farben - minus, hladnobojan, hladne boje
764., 768., 770., 773., 775., 777., 779., 785., 787., 795., 799., 802., 820., 821., 831.

Izrazi Warmfarbig odnosno Kaltfarbig prevedeni su topao odnosno hladan, jer se u kontekstu podrazumijeva da se radi o bojama, dok su Tätige, Wirksame Seite prevedeni samo kao djelatna strana, s obzirom kako izraz učinkovita strana ne bi ovdje bio najsretniji.

Sa svim gore navedenim izrazima Goethe označuje s jedne strane topli dio njegovog kruga boja - žuto, crvenožuto i žutocrveno, dok s druge strane označuje njegov hladni dio - plavo, crvenoplavo i plavocrveno, s tim što je međaš između ta dva dijela kruga boja crveno gore i zeleno dolje.

4. Charakter, m - karakter, svojstvo
Charakteristisch, adj. - karakterističan, svojstven
Charakterlos, adj. - beskarakteran, bez svojstava
758., 816., 817., 818., 825., 826., 827.
Kod prijevoda je prednost data izrazima svojstvo, svojstven i bez svojstava, jer se kod pojedinih sastava boja može raditi samo o njihovim svojstvima, a ne o karakternim osobinama tih sastava boja.
5. Ganzheit, f - cjelokupnost
812.
6. Gemüt, n - ćud, narav
758., 762., 769., 802.
7. Harmonie, f - sklad, harmonija
Harmonisch, adj. - skladan, harmoničan

Unharmonisch, adj. - neskladan, neharmoničan
758., 807., 808., 809., 813., 815., 816., 818.
Prilikom prijevoda je prednost data hrvatskim
izrazima.

8. Karmesin, m - karmazin (od arapskog), isto
što i grimiz,
800.
9. Kermes, m - kermez (od turskog kyrmyz),
isto što i grimiz
Cochenille je naziv materijala u to doba za
dobijanje crvene boje.
795., 799.
10. Lila, n - 789. Kao što se i lijevi (topli) dio
Goetheovog kruga boja pojačava od žutog
prema crvenozutom (narančastom), te dalje
žutocrvenom (cinober), tako se i desni (hladni)
dio kruga boja pojačava od plavog prema
crvenoplavom (ljubičastom) i dalje
plavocrvenom (crvenoljubičastom). Razrijeđeno
ljubičasto i crvenoljubičasto se naziva lila.
11. Menning, m - minij, crveni olovni oksid.
764., 775.
12. Orange, f - narančasta, crvenožuta boja
764.
13. Purpur, m - od latinskog purpura, grčkog
porphira = porfir, crvena boja, koju su
Feničani vadili iz školjke grimiznog puža.
Hrvatski izraz za tu boju je grimiz, od

- arapskog kirmiz, sanskrt krmi.
792., 793., 797., 798., 809., 810., 814., 816.,
820., 821., 822.
14. Scharlach, m - skrlec (talijanski scarlatto),
isto što i grimiz.
799.
15. Steigerung, f - stupnjevanje, pojačavanje,
uzdizanje
steigern, v - stupnjevati, pojačavati, uzdizati
772., 773., 774., 786., 787., 788., 790., 791.,
794., 828.
Goetheov izraz Steigerung odnosi se na
stupnjevito i pojačavajuće prerastanje od
hladnijeg spram toplijem, u smislu uzdizanja
boja lijevog (toplog) i desnog (hladnog) dijela
Goetheovog kruga boja, prema međusobnom
ujedinjenju i idealnom zadovoljenju, a to je
grimizno crveno.
16. Totalität, f - cjelokupnost
Farbentotalität, f - cjelokupnost boja
804., 805., 806., 808., 812., 813., 814., 815.,
816., 819., 824.,
17. Übergang, f - prijelaz boje (nijansa)
811
18. Zusammenstellung, f - sastav, sklop, spajanje,
kombinacija
758., 808., 816., 817., 818., 819., 821., 822.,
823., 825., 826., 827., 829., 830.

Izdavač: Društvo za waldorfsku pedagogiju Hrvatske
Za izdavača: Boris Belavić
Urednik: Boris Belavić
Prijevod: Darko Vlašić
Lektura: Darko Vlašić
Likovni urednik: Darko Bubanko
Tisak: MIS - Lončarić, Donja Stubica
Naklada: 1000 kom.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 159.937.51

GOETHE, Johann Wolfgang von
Znanost o bojama / J. (Johann) W. (Wolfgang) Goethe ; (prevodilac
Darko Vlašić). - Zagreb : Društvo za waldorfsku pedagogiju Hrvatske,
1995. - 20 str. ; 21 cm

Prijevod djela: Die Farbenlehre.

ISBN 953-6424-05-3

950316050